2025

ISSN 3041-248X (online)

ФІЛОСОФІЯ ТА УПРАВЛІННЯ

PHILOSOPHY AND GOVERNANCE

Випуск 4(8)/ Number 4(8)

2025

ISSN 3041-248X (онлайн)

ФІЛОСОФІЯ ТА УПРАВЛІННЯ

PHILOSOPHY AND GOVERNANCE

№ 4(8) / No. 4(8)

ЗАСНОВНИК:
ГО «Східно-Європейська спілка науковців»
ВИДАВЕЦЬ:
ФОП Бурик З. М.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:
Петроє О. М., д. держ. упр., проф., Київ, Україна
ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
Петькун С. М., д. держ. упр., доц., Київ, Україна
Кравченко А. А., д. філос. н., Київ, Україна
ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР:
Шаульська Г. М., к. держ. упр., Київ, Україна
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ
Спеціальність D4 Публічне управління та адміністрування:
Васильєва О. І., д. держ. упр., проф., Ірпінь, Україна
Голубь В. В., д. держ. упр., проф., Польща
Мельниченко О. А., д. держ. упр., проф., Харків, Україна
Філіппова В. Д., д. держ. упр., проф., Херсон, Україна
Чечель А. О., д. е. н., проф., Київ, Україна
Головня Ю. І., к. е. н., доц., Київ, Україна
Заїка О. В., к. держ. упр., доц., Запоріжжя, Україна
Спеціальність B10 Філософія:
Лещенко А. М., д. філос. н., проф., Херсон, Україна
Рябініна О. В., д. філос. н., проф., Харків, Україна
Кравченко О. П., к. філос. н., доц., Переяслав, Україна
Левченко Л. Ю., к. філос. н., доц., Переяслав, Україна
Харченко Л. М., к. філос. н., доц., Переяслав, Україна
Юхименко Н. Ф., к. філос. н., доц., Переяслав, Україна
Багамон М. Д., Ph.D., Колумбія
Спеціальність B7 Релігієзнавство:
Гаврилюк Т. В., д. філос. н., проф., Київ, Україна
Предко О. І., д. філос. н., проф., Київ, Україна
Кулагіна-Стадніченко Г. М., к. філос. н., доц., Київ, Україна
Недавня О. В., к. філос. н., доц., Київ, Україна
Спеціальність B12 Культурологія та музеєзнавство:
Караманов О. В., д. пед. н., проф., Львів, Україна
Печеранський І. П., д. філос. н., проф., Київ, Україна
Білозуб Л. М., к. мист., доц., Кременчук, Україна
Чергік Н. Ю., PhD (історія), Запоріжжя, Україна
Спеціальність D3 Менеджмент:
Балджи М. Д., д. е. н., проф., Одеса, Україна
Ковщун Н. Е., д. е. н., проф., Рівне, Україна
Гой Н. В., к. е. н., доц., Івано-Франківськ, Україна
Кузьмін В. В., к. соц. н., доц., Запоріжжя, Україна
Школенко О. Б., к. е. н., доц., Київ, Україна

Ліцензується відповідно до Creative Commons «Із Зазначенням Авторства—Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

Рік заснування: 2024
Мови видання: українська, англійська
Періодичність: 1 раз на місяць
ISSN 3041-248X (online)
УДК [1+351/.354](051)

Адреса редакції: Україна, 79000, місто Львів, вул. Угорська, буд. 12, кв. 108
Телефон: +380981627500
E-mail: spilkanaukovtsiv@gmail.com
Web: https://www.eu-scientists.com/index.php/fag
Реєстрація суб'єкта у сфері онлайн-медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 2780 від 26.09.2024 р.
Ідентифікатор медіа – R40-05449.
Видання публікує статті з таких спеціальностей:
B10 Філософія;
D4 Публічне управління та адміністрування;
B7 Релігієзнавство;
B12 Культурологія та музеєзнавство;
D3 Менеджмент.
Журнал включено до **Переліку наукових фахових видань України** та присвоєно **категорію «Б»** з *державного управління і політичних наук* (згідно Наказу МОН України від 10.12.2024 р. № 1721), *культурології, філософських та економічних наук* (згідно Наказу МОН України від 24.02.2025 р. № 349).

Журнал зареєстрований, реферується та індексується у таких наукометричних базах даних, репозиторіях та пошукових системах:
– ISSN International Center;
– Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD);
– The Keepers registry;
– CrossRef (DOJ: 10.70651/3041-2498);
– Google Scholar;
– Open Ukrainian Citation Index (OUCI);
– Scilit;
– research4life;
– WorldCat;
– OpenAlex.

Відповідальність за достовірність змісту, фактів, статистичних даних, цитат, акронімів, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори. Висловлені у публікаціях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї жодних зобов'язань.

Рекомендовано до публікації рішенням науково-технічної ради ГО «Східно-Європейська спілка науковців» *(протокол № 8 від 25.04.2025 р.)*

© **Автори**, 2025
© ГО «Східно-Європейська спілка науковців», 2025

FOUNDER:
The NGO "Eastern European Union of Scientists"
PUBLISHER:
Z. M. Burik, private entrepreneur

EDITOR-IN-CHIEF:
Petroie O., D.Sc. (Pub. Admin.), Prof., Kyiv, Ukraine

DEPUTY EDITORS-IN-CHIEFS:
Petkun S., D.Sc. (Pub. Admin.), Kyiv, Ukraine
Kravchenko A., D.Sc. (Philos.), Kyiv, Ukraine

EXECUTIVE EDITOR:
Shaulska H., D.Sc. (Pub. Admin.), Kyiv, Ukraine

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Speciality Public Management and Administration:

Vasylieva O., D.Sc. (Pub. Admin.), Prof., Irpin, Ukraine
Holub V., D.Sc. (Pub. Admin.), Prof., Poland
Melnychenko O., D.Sc. (Pub. Admin.), Prof., Kharkiv, Ukraine
Filippova V., D.Sc. (Pub. Admin.), Prof., Kherson, Ukraine
Chechel A., D.Sc. (Econ.), Prof., Kyiv, Ukraine
Holovnia Yu., Ph.D. (Econ.), Kyiv, Ukraine
Zaika O., Ph.D. (Pub. Admin.), Zaporizhzhia, Ukraine

Speciality Philosophy:

Leshchenko A., D.Sc. (Philos.), Prof., Kherson, Ukraine
Riabinina O., D.Sc. (Philos.), Prof., Kharkiv, Ukraine
Kravchenko O., Ph.D. (Philos.), Pereiaslav, Ukraine
Levchenko L., Ph.D. (Philos.), Pereiaslav, Ukraine
Kharchenko L., Ph.D. (Philos.), Pereiaslav, Ukraine
Yukhymenko N., Ph.D. (Philos.), Pereiaslav, Ukraine
Bahamón M. J., Ph.D., Prof., Colombia

Speciality Religious Studies:

Havryliuk T. V., D.Sc. (Philos.), Prof., Kyiv, Ukraine
Predko O. I., D.Sc. (Philos.), Prof., Kyiv, Ukraine
Kulahina-Stadnichenko H. M., Ph.D. (Philos.), Kyiv, Ukraine
Nedavnya O. V., Ph.D. (Philos.), Kyiv, Ukraine

Speciality Cultural and Museum Studies:

Karamanov O. V., D.Sc. (Ped.), Prof., Lviv, Ukraine
Pecheranskyi I. P., D.Sc. (Philos.), Prof., Kyiv, Ukraine
Bilozub L. M., PhD (Art), Kremenchuk, Ukraine
Cherhik N. Yu., PhD (History), Zaporizhzhia, Ukraine

Speciality Management:

Baldzhy M. D., D.Sc. (Econ.), Prof., Odesa, Ukraine
Kovshun N. E., D.Sc. (Econ.), Prof., Rivne, Ukraine
Hoi N. V., PhD (Econ.), Ivano-Frankivsk, Ukraine
Kuzmin V. V., PhD (Sociology), Zaporizhzhia, Ukraine
Shkolenko O. B., PhD (Econ.), Kyiv, Ukraine

Licensed under a Creative Commons Attribution—NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Year of foundation: 2024
Languages of publication: Ukrainian, English
Frequency: monthly
ISSN 3041-248X (online)
UDC [1+351/.354](051)

Editorial address: 12, Ugorska St., Lviv, 79000, Ukraine, apartment 108
Tel.: +380981627500
E-mail: spilkanaukovtsiv@gmail.com
Web: https://www.eu-scientists.com/index.php/fag
Registration: Decision of the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine No. 2780 of 26.09.2024.
The media identifier is **R40-05449.**
The journal publishes articles in the following specialties:
Philosophy;
Public Management and Administration;
Religious Studies;
Cultural and Museum Studies;
Management.
The journal is included in the **List of Scientific Professional Publications of Ukraine and assigned category "B" in Public Administration, Cultural Studies, Political, Philosophical, and Economic Sciences** (*according to the Orders of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 1721 of 10.12.2024 and No. 349 of 24.02.2025*).
The journal is registered, being reviewed and indexed in the following international scientometric databases, repositories and search engines:
– ISSN International Center;
– Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD);
– The Keepers registry;
– CrossRef (DOJ: 10.70651/3041-2498);
– Google Scholar;
– Open Ukrainian Citation Index (OUCI);
– Scilit;
– research4life;
– WorldCat;
– OpenAlex.

The authors of the articles are responsible for the accuracy of the content, facts, statistics, quotations, acronyms, geographical names, names of companies, organizations, institutions and other information.
The opinions expressed in the publications may not coincide with the views of the Editorial Board and do not impose any obligations on it.

Recommended for publication by the decision of the Scientific and Technical Council of the NGO "Eastern European Union of Scientists" *(protocol No. 8 of 25.04.2025)*

© **Authors**, 2025
© NGO "Eastern European Union of Scientists", 2025

ЗМІСТ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ

Олег І. Глубіцький

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЩОДО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ 1

Ігор М. Івасютин

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 16

Ольга М. Іваницька, Олег В. Іваницький

РЕФЛЕКСИВНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ПІЗНАННЯ, КОМУНІКАЦІЙ І ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ 25

Андрій В. Космірак

СУЧАСНІ МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА 36

Олег О. Білик

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ТА У СФЕРІ ОСВІТИ 50

ФІЛОСОФІЯ

Юрій М. Мельник, Світлана М. Тодорова, Ганна А. Шевченко

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОГРЕСУ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 58

Алла А. Гоцалюк, Наталія М. Столярчук, Юрій С. Кравцов

ІНТЕРКУЛЬТУРНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВЗАЄМНА ПОВАГА ЯК КЛЮЧОВІ ЦІННОСТІ КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ 65

Олексій М. Варипаєв, Людмила В. Северин-Мрачковська, Інна І. Прудченко

ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ ПОСТГУМАНІЗМУ ТА ТРАНСГУМАНІЗМУ У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНИХ ЗМІН, СПРИЧИНЕНИХ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ 76

Артем В. Пацев

ОНТОЛОГО-ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВІРИ ЯК ФЕНОМЕНУ СВІДОМОСТІ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ 84

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

Вікторія С. Фуркало

ЗНАЧЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ 92

МЕНЕДЖМЕНТ

Ярослав М. Рудик, Наталія Я. Наливайко, Олег В. Хорошко

ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ 68

КУЛЬТУРОЛОГІЯ ТА МУЗЕЄЗНАВСТВО

Володимир А. Гордєєв, Алла В. Самохвалова

ЕТНОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ В РОБОТІ БАЛЕТМЕЙСТЕРА 100

Дмитро І. Манелюк, Елла В. Манелюк

КРЕАТИВНЕ ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ТВОРЧОЇ МОЛОДІ У СВІТОВЕ МИСТЕЦТВО 108

e-ISSN **3041-248X**

Філософія та управління

https://www.eu-scientists.com/index.php/fag

Значення релігієзнавчої компетентності для історичної освіти

Вікторія С. Фуркало [1]*

[1] *Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини(Україна). Доцент кафедри соціальних і правових дисциплін, канд. філос. наук, доцент.*

*** *Автор-кореспондент,*** e-mail: v.furkalo@udpu.edu.ua

СТАТТЯ

Дослідницька

DOI: 10.70651/3041-248X/2025.4.04

Авторське право
© 2025 автора

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).

OPEN ACCESS

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено аналіз ролі релігієзнавчої компетентності у забезпеченні глибокого осмислення історичних подій та процесів у контексті історичної освіти. Вивчення основного матеріалу підкреслює необхідність інтеграції фундаментальних знань про світові релігійні системи у навчальні програми, що є суттєвим незалежно від особистих переконань або релігійної приналежності. Встановлено, що релігієзнавча компетентність критично важлива для адаптації особистості в сучасному суспільстві та розвитку продуктивних соціальних та професійних взаємодій. Розглянуто вплив релігійних вірувань на формування культурних традицій та структуру суспільства на різних етапах його розвитку. Виявлено, що історичні періоди, такі як Реформація або арабсько-ізраїльський конфлікт, зазнали впливу від глибоко закорінених релігійних мотивів, які стимулювали важливі соціальні зміни та конфлікти. Підтверджено, що релігієзнавча компетентність сприяє не лише глибшому розумінню історичних процесів, але й формуванню об'єктивних історичних наративів. Висвітлено важливість цієї компетентності у рамках шкільної та вищої освіти, де вона стає основою для академічних досліджень та підготовки студентів до роботи в сферах, що вимагають глибокого розуміння культурних та релігійних відмінностей. Аргументовано, що інтеграція релігієзнавчих курсів у освітній процес сприяє розвитку релігієзнавчої грамотності, критичного мислення та навичок міжкультурної комунікації, необхідних для вирішення конкретних завдань у міжнародних та громадських контекстах. Сформовано висновки про ключову роль релігієзнавчої компетентності у історичній освіті та професійному розвитку в умовах глобалізації. Підкреслено, що ця компетентність виховує здатність до аналізу та критичної оцінки історичних джерел, враховуючи релігійний контекст, що сприяє більш ефективній міжкультурній комунікації та співпраці.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

релігієзнавча компетентність, історична освіта, компетентнісний підхід, релігія, освітні програми, мотивація.

e-ISSN **3041-248X**

Philosophy and Governance

https://www.eu-scientists.com/index.php/fag

The Importance of Religious Science Competence for Historical Education

Viktoriia Furkalo [1] *

[1] *Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Ukraine). Associate Professor at the Department of Social and Legal Disciplines, PhD in Philosophy, Associate Professor.*

*** *Corresponding Author,*** e-mail: v.furkalo@udpu.edu.ua

ARTICLE INFO

Research Article

DOI: 10.70651/3041-248X/2025.4.04

Copyright © 2025 by author

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution – NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

OPEN ACCESS

ABSTRACT

The article analyzes the role of religious competence in ensuring a deep understanding of historical events and processes in the context of historical education. The study of the main material emphasizes the need to integrate fundamental knowledge about world religious systems into curricula, which is essential regardless of personal beliefs or religious affiliation. It is established that religious competence is critically important for the adaptation of the individual in modern society and the development of productive social and professional interactions. The influence of religious beliefs on the formation of cultural traditions and the structure of society at different stages of its development is considered. It is found that historical periods, such as the Reformation or the Arab-Israeli conflict, were influenced by deeply rooted religious motives that stimulated important social changes and conflicts. It is confirmed that religious studies competence contributes not only to a deeper understanding of historical processes, but also to the formation of objective historical narratives. The importance of this competence within school and higher education is highlighted, where it becomes the basis for academic research and the preparation of students for work in areas that require a deep understanding of cultural and religious differences. It is argued that the integration of religious studies courses into the educational process contributes to the development of religious literacy, critical thinking and intercultural communication skills necessary to solve specific tasks in international and public contexts. Conclusions are drawn about the key role of religious studies competence in historical education and professional development in the context of globalization. It is emphasized that this competence cultivates the ability to analyze and critically evaluate historical sources, taking into account the religious context, which contributes to more effective intercultural communication and cooperation.

KEYWORDS

religious studies competence, historical education, competency-based approach, religion, educational programs, motivation.

1. Вступ

У контексті глобалізованого світу, який зазнає постійних змін і де інтерактивність між різними культурами та релігіями стає щоденною реальністю, актуальність вивчення релігієзнавчої компетентності в рамках історичної освіти набуває особливого значення. Релігія як важливий аспект культурної ідентичності має великий вплив на формування історичних подій, розвиток цивілізацій та міжнародні відносини. Відтак, історична освіта, яка ігнорує або недостатньо залучає релігійні знання, ризикує бути неповноцінною та однобокою.

Проблема полягає в тому, що багато освітніх закладів не приділяють достатньо уваги комплексному вивченню релігійних аспектів у рамках історичних курсів, що може призводити до спрощеного сприйняття історичних процесів і подій студентами. Знання релігієзнавчої компетентності дозволяє глибше зрозуміти мотивації та дії історичних персоналій, виявити причини великих соціальних та політичних змін, а також сприяє кращому розумінню сучасних міжкультурних і міжрелігійних взаємодій.

Крім того, у контексті сучасної глобалізації індивіди зіштовхуються не лише з необхідністю взаємодії в мультикультурному середовищі, але й з викликами адаптації до полікультурних суспільств, де процеси інтеграції та дезінтеграції тісно пов’язані з релігійною самоідентифікацією. В цьому контексті набуває особливої актуальності розвиток загальнокультурної компетентності, з особливим акцентом на релігієзнавчому компоненті. Така підготовка сприяє формуванню відкритого та толерантного комунікативного простору, що забезпечує прийняття відповідних моделей поведінки та взаємодії в межах диверсифікованого суспільства.

2. Огляд літературних джерел

Потреба у вивченні релігієзнавчої компетентності постала внаслідок недостатньої уваги до цього аспекту як від науковців, так і від освітніх фахівців, що є характерним не тільки для України, але й для інших країн, де також відсутнє чітке та загальноприйняте визначення релігієзнавчої компетентності. В цьому контексті можна виділити декілька підходів, зокрема дослідження С. Протеро, який у своїй книзі «Релігійна грамотність» [11] аналізує рівень знань з релігієзнавства у сучасному американському суспільстві та вказує на зниження загальнокультурного рівня через виключення релігієзнавства з освітньої системи. В Україні, зокрема, інтерес до цієї теми проявляється у контексті професійної підготовки через роботи І. Ломачинської та Б. Ломачинського [8] та ін., в яких розглядаються компетентності, необхідні для освітнього процесу. Також слід відмітити роботи, які аналізують вплив релігієзнавчих знань на практичну діяльність у галузях психології та психіатрії, включаючи дослідження К. Буї та ін. [1], які вказують на важливість культурної компетентності. В останніх працях В. Кришмарел та Є. Нікольський описують релігієзнавчу компетентність як здатність інтегрувати релігійні знання в широкий освітній контекст, а також уміння критично аналізувати та використовувати їх у практичних цілях [7]. У дослідженні С. Здіорука та В. Токмана висвітлюється вплив збройних конфліктів на релігійну сферу і відносини між державою і релігійними організаціями [12]. В умовах кризи та військових дій релігійна компетентність набуває особливої ваги, оскільки відіграє значущу роль у формуванні суспільних настроїв та підтримці морального духу.

Проаналізувавши наукові погляди вчених, на сьогодні не достатньо вивчено значення релігієзнавчої компетентності для історичної освіти, що обумовило актуальність дослідження.

3. Постановка завдання

Мета статті – визначення ролі релігієзнавчої компетентності у забезпеченні глибокого розуміння історичних подій і процесів в рамках історичної освіти.

4. Методи та матеріали

У дослідженні використано комплекс теоретичних методів, зокрема аналіз і синтез наукової літератури з педагогіки, релігієзнавства та історичної освіти. Застосовано порівняльний і системний підходи для визначення ролі релігієзнавчої компетентності.

Матеріалами слугували чинні навчальні програми, освітні стандарти, нормативні документи МОН України, а також результати анкетування студентів історичних спеціальностей.

5. Результати та обговорення

Як відомо, базові знання про світові релігійні системи (незалежно від особистих переконань чи релігійної приналежності) є критично важливими не тільки для адаптації в сучасному суспільстві, але й для розбудови ефективних соціальних та професійних взаємин. Під компетентністю ми розуміємо набір знань, досвіду, цінностей, які були засвоєні як через формальне, так і через неформальне навчання [10, с. 147]. Компетентнісний підхід визначає необхідний спектр компетенцій, тобто сукупностей знань, навичок, ставлень та досвіду, які дозволяють успішно здійснювати професійні або інші функції [5, с. 67–68]. Враховуючи що компетентнісний підхід – це здатність кожної освітньої галузі формувати всі ключові компетентності через розвиток умінь і ставлень та базові знання [4], особлива увага приділяється громадянським та соціальним компетентностям, а також культурним, які безпосередньо пов'язані з релігієзнавчими знаннями, навичками та оціночними судженнями. Ці компетентності активно розвиваються в рамках громадянської та історичної освітніх галузей.

Релігієзнавча компетентність виступає як невід'ємний елемент історичної предметної компетенції у контексті розвитку ключових компетентностей через вдосконалення умінь, ставлень та базових знань у навчальних закладах загальної середньої освіти. Така компетентність розглядається як основна передумова для формування релігієзнавчої грамотності, яка є обов'язковою для здобувачів вищої освіти, зокрема майбутніх релігієзнавців, філософів, теологів та інших спеціалістів у суміжних дисциплінах.

Важливо підкреслити, що релігієзнавча компетентність є ключовою для професіоналів різних спеціалізацій, тому її розвиток має розпочинатися вже на етапі базової освіти у школах, як частина загальнокультурної підготовки. Освоєння цієї компетентності дозволяє не лише відрізняти різні конфесії та розуміти ключові відмінності між ними, але й глибше знати історію та еволюцію різних релігійних традицій. Важлива також здатність використовувати достовірні джерела для отримання інформації, аналізувати її, осмислювати вплив релігії та церкви на історію та сучасність, виявляти тоталітарні секти та компетентно реагувати на їх діяльність, розуміти основи церковного етикету та вміти його застосовувати, орієнтуватися в церковному середовищі [2, с. 9].

Саме, релігія є фундаментальним елементом, що визначає структуру та організацію суспільства на різних етапах його розвитку. З погляду соціології, релігія впливає на формування соціальних інституцій, таких як сім'я, освіта, держава, а також на системи норм і законів, які виробляються цими інституціями. Культурні традиції, які часто базуються на релігійних віруваннях, формують колективну свідомість та ідентичність [9, с. 79].

На прикладі історичних рухів можна простежити, як релігійні мотиви спонукали або ж стимулювали значні соціальні зміни та конфлікти. Реформація, яка почалася у XVI столітті, є яскравим прикладом того, як релігійні ідеї можуть призвести до глибоких структурних змін у суспільстві, включно з переосмисленням владних відносин між церквою та державою, а також реформацією освітніх і теологічних підходів.

Арабсько-ізраїльський конфлікт, що розглядається у широкому історичному та геополітичному контексті, також демонструє, як релігійні переконання та релігійні відмінності можуть бути ключовими у формуванні політичних альянсів та конфліктів. Вони підкреслюють роль релігії як фактора, що спричиняє або поглиблює міждержавні напруження.

У контексті російсько-українського конфлікту, релігійний вимір виявляє свою значущість, яка може бути адекватно інтерпретована через розуміння релігієзнавчої компетентності. Така компетентність є вирішальною для історичної освіти та глибшого аналізу конфлікту. Зокрема, релігійна компонента проявляється через активну діяльність Московського Патріархату, який застосовував свої позиції в Україні для поширення наративів «русского мира», тим самим фортифікуючи ідеологічні основи російської агресії. Церковні лідери зіграли суттєву роль у мобілізації населення на підтримку агресивних дій, одночасно використовуючи релігійну інформацію як засіб на інформаційному фронті.

Підвищення рівня релігійної освіченості та критичне осмислення релігійного впливу на політичні конфлікти повинні стати інтегральними складовими історичної освіти. Такий підхід

сприятиме формуванню вміння аналізувати та оцінювати вплив релігійних факторів на соціально-політичні процеси, особливо у кризових контекстах та конфліктах. Розуміння історичних взаємозв'язків між державою та релігійними структурами дозволить усвідомити складність та багатовимірність сучасних геополітичних конфліктів, у яких релігія часто виступає як значний мобілізаційний ресурс.

Вивчення релігійних мотивів в історичних рухах є невід'ємною частиною релігієзнавчої компетентності, яка дозволяє історикам та освітянам глибше розуміти причинно-наслідкові зв'язки в історії. Релігієзнавча компетентність, в цьому контексті, стає інструментом для аналізу впливу релігійних вірувань на історичні події, що забезпечує більш глибоке й комплексне осмислення минулих епох і дозволяє формувати об'єктивні історичні наративи. Ця компетентність, розглядаючи релігійні впливи в історичному контексті, відкриває можливість не тільки розуміти, але й переосмислювати історичні події, дозволяючи виявляти зв'язки, які можуть залишитися непоміченими без знання релігійних аспектів [6].

В освітніх закладах релігієзнавча компетентність розглядається як інтегральна складова більш широкої релігієзнавчої компетенції, яка ґрунтується на історичній предметній компетентності. Вона включає в себе базові елементи необхідні для розуміння релігійних і історичних процесів та становить основу для подальшої спеціалізації в цій галузі. В контексті історичної освіти шкільні програми з історії, що включають релігієзнавчий матеріал, сприяють формуванню у суб'єктів навчання ряду важливих умінь.

Серед них – здатність враховувати і поважати світоглядні позиції інших в особистісному та професійному спілкуванні; розуміння та відмінність основних релігійних течій та напрямів за їх зовнішньою атрибутикою, системою дозволів і заборон; визнання значущих досягнень мистецтва, які мають релігійну основу, таких як архітектурні комплекси, визначні твори живопису та музики, літературні твори; належне виконання релігійного етикету, що включає розуміння правил поведінки в релігійних просторах; і вміння використовувати знання про історичний розвиток і вплив різних релігійних груп для аналітичної роботи та критичного мислення, з метою оцінки комплексності історичних подій і культурних феноменів [7, с. 6].

Впровадження релігієзнавчих курсів у навчальний план дозволяє учням розвивати здатність до глибшого осмислення світової історії, підходячи до різних історичних періодів та подій з різноманітних точок зору. Зокрема, розуміння релігійної мотивації за певними історичними рішеннями або конфліктами сприяє формуванню більш об'єктивного та неупередженого бачення історії. Це, в свою чергу, виховує у студентів здатність критично оцінювати джерела інформації, розрізняючи історичні інтерпретації від фактів [3].

Також, вивчення релігієзнавства у школах сприяє формуванню в учнів вміння співвідносити історичні події з сучасними реаліями, аналізуючи, як історичне минуле впливає на сучасні релігійні та соціальні відносини, що особливо важливо у контексті глобалізації та зростання міжкультурної взаємодії, де розуміння історичних коренів сучасних конфліктів може сприяти більш ефективній міжнародній дипломатії та вирішенню конфліктів.

Загалом, інтеграція релігієзнавчих курсів у шкільну програму відкриває учням можливість зрозуміти складність та багатогранність історичного процесу, забезпечуючи набуття комплексних знань, необхідних для розуміння як минулого, так і сучасного світу.

На рівні вищої освіти релігієзнавча компетентність перетворюється на фундамент для спеціалізованих академічних досліджень, що охоплюють такі галузі як історія, філософія, та культурологія. Дана компетентність забезпечує студентам необхідні інструменти для розширення їхніх наукових перспектив і глибшого розуміння взаємозв'язків між релігійними та соціокультурними процесами. Студенти, які володіють релігієзнавчими знаннями, здатні аналізувати історичні зміни через призму релігійних вчень, виявляючи як ці вчення впливали на розвиток суспільств та культур у різні історичні періоди.

В рамках вищої освіти релігієзнавча компетентність сприяє проведенню міждисциплінарних досліджень, де студенти можуть інтегрувати методи та теоретичні підходи з різних наукових дисциплін. Такий підхід дозволяє студентам досліджувати, як релігійні ідеї формували політичні ідеології, соціальні норми, мистецькі рухи та інші важливі аспекти суспільного життя. Вони вчаться виявляти не тільки прямі, але й непрямі впливи релігійних вірувань на соціокультурні трансформації, а також оцінювати довгострокові наслідки таких впливів для різних цивілізацій.

Крім того, знання з релігієзнавства виходить за межі традиційного розуміння релігії як системи вірувань чи обрядів та включає вивчення символічних систем, міфів, ритуалів та їхнього впливу на формування ідентичності, поведінки та історичної пам'яті групи чи нації. Це вивчення спонукає студентів до глибшого аналізу текстів, артефактів та інших культурних проявів, що веде до більш об'єктивного й всебічного розуміння історії [7].

Освітні програми, що включають релігієзнавчу компетентність, готують студентів не лише до академічної кар'єри, але й до професійної діяльності у сферах, де необхідне глибоке розуміння культурних і релігійних відмінностей, таких як міжнародні відносини, громадська політика, соціальна робота та освітній менеджмент. Забезпечення такої комплексної підготовки вимагає інтеграції релігієзнавства в навчальні плани, що сприяє формуванню вмінь, необхідних для вирішення специфічних завдань у цих галузях. Наприклад, у міжнародних відносинах, де часто виникають питання, пов'язані з релігійними і культурними конфліктами, релігієзнавча освіченість може сприяти ефективному діалогу та мирному вирішенню конфліктів.

Практичне застосування релігієзнавчої компетентності виходить за межі академічного дослідження, знаходячи своє місце у широкому спектрі професійних сфер, де важливе розуміння міжкультурної динаміки та міжконфесійних взаємодій. Вміння аналізувати історичні джерела з урахуванням релігійного контексту є незамінним для глибшого осмислення мотивів, що стоять за історичними подіями, та їхнього впливу на сучасні суспільні процеси.

В сфері громадської дипломатії релігієзнавча компетентність допомагає формувати стратегії, які спрямовані на побудову мостів між культурами, сприяючи взаєморозумінню та мирному співіснуванню. Проекти, що залучають релігійні спільноти у діалог, можуть стати ефективним засобом просування соціальної згуртованості та політичної стабільності.

У сфері соціальної роботи розуміння релігійного контексту клієнтів може значно покращити якість підтримки та допомоги, яку надають соціальні працівники. Врахування релігійних переконань у плануванні індивідуальних втручань не тільки відповідає етичним стандартам професії, але й підвищує ефективність терапевтичних та реабілітаційних програм.

Отже, на основі проведеного аналізу, систематизуємо отримані результати у табл. 1.

Таблиця 1. Компоненти релігієзнавчої компетентності

Компоненти релігієзнавчої компетентності	Значення та застосування у історичній освіті
Фундаментальні знання світових релігійних систем	Необхідність забезпечення адаптації особистості у сучасному суспільстві, формування ефективних соціальних та професійних взаємодій.
Компетентнісний підхід в освітніх практиках	Забезпечує ідентифікацію та розвиток компетенцій, які є критичними для професійного виконання релігієзнавчих та інших суміжних функцій.
Розвиток навичок і ставлень через релігієзнавчу освіту	Виховує громадянські, соціальні та культурні компетенції, які є важливими для повноцінної інтеграції в освітні та професійні контексти.
Релігієзнавча компетентність як передумова вищої освіти	Формує базу для релігієзнавчої грамотності, необхідної для студентів у галузях релігієзнавства, філософії, теології.
Реалізація релігієзнавчої компетентності у шкільній освіті	Підкреслює роль релігієзнавства у загальнокультурній підготовці учнів, розвиваючи вміння, необхідні для глибокого розуміння культурних та соціальних процесів.
Міждисциплінарне значення релігієзнавчої компетентності	Інтегрує релігієзнавчі знання у різні наукові та професійні дисципліни, сприяючи глибшому аналізу історичних та культурних явищ.
Релігієзнавча компетентність у вищій освіті	Основа для академічних досліджень та спеціалізованих курсів, що забезпечують розуміння взаємозв'язків між релігійними та соціокультурними процесами.
Практичне застосування релігієзнавчих знань у професійних сферах	Розширює можливості фахівців у міжнародних відносинах, громадській політиці, соціальній роботі, сприяючи міжкультурному діалогу та конфліктній медіації.
Вплив на міжкультурну комунікацію та співпрацю	Формує стратегії для побудови мостів між культурами, сприяючи мирному співіснуванню та взаєморозумінню між різними релігійними та культурними групами.

Таким чином, релігієзнавча компетентність надає фахівцям з різних сфер інструменти для глибшого аналізу та кращого розуміння комплексних суспільних процесів, сприяючи більш ефективній міжкультурній комунікації та співпраці.

6. Висновки

Отже, інтеграція релігієзнавчої компетентності в освітні програми відіграє вирішальну роль у збагаченні історичної освіти, водночас сприяючи розвитку у студентів критичного мислення та навичок аналізу, необхідних для розуміння складних суспільних і культурних процесів сучасного глобалізованого світу. Вивчення релігійних мотивів і їхнього впливу на історичні події допомагає формувати глибше усвідомлення історичної контингентності та культурної різноманітності, що є критично важливим для підготовки молодого покоління до вирішення міжкультурних конфліктів та сприяння сталому розвитку. Отже, таке глибоке осмислення історії та релігійних традицій сприяє формуванню освіченої, толерантної особистості, здатної до діалогу і співпраці у багатокультурному світовому співтоваристві, що є ключовим для забезпечення миру і взаєморозуміння в сучасному світі.

Перспективи подальших досліджень полягають у аналізі інтеграції релігієзнавчих знань у шкільні та університетські програми з метою оптимізації навчальних планів, що дозволить глибше розуміти вплив релігійних факторів на історичні процеси та підготувати студентів до вирішення сучасних соціально-культурних викликів.

References

1. Bhui, K., Warfa, N., Edonya, P., McKenzie, K., & Bhugra, D. (2007). Cultural competence in mental health care: A review of model evaluations. *BMC Health Services Research*, (7), 15. https://doi.org/10.1186/1472-6963-7-15
2. Bozhko, O. O. (2013). Yakym maie buty suchasnyi kurs z “Osnov relihieznavstva” u shkoli [What the modern course “Fundamentals of Religious Studies” in school should be like]. In A. Ye. Konverskyi et al. (Eds.), *Dni nauky filosofskoho fakultetu – 2013: Materialy dopovidei ta vystupiv* [Science Days of the Faculty of Philosophy – 2013: Conference papers and presentations] (Part 5, pp. 8–11). Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr “Kyivskyi universytet”. https://www.academia.edu/83780557/ (in Ukrainian)
3. Furkalo, V. S. (2020). Filosofske pidgruntia relihieznachoi osvity [Philosophical foundations of religious studies education]. *Osvitnii Dyskurs*, (24), 91–98. http://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.24(6)-7 (in Ukrainian)
4. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020). Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 veresnia 2020 r. No 898. Pro deiachi pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 30, 2020 No. 898. On certain issues of state standards of complete general secondary education]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16 (in Ukrainian)
5. Kryshmarel, V. (2016). Relihieznavcha kompetentnist u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: Aktualnist, henetyka, skladnyky [Religious studies competence in general educational institutions: Relevance, genesis, components]. *Ukrainian Educational Journal*, (3), 66–73. https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/187 (in Ukrainian)
6. Kryshmarel, V. Yu. (2013). Zabezpechennia v Ukraini svobody sovedi ta virospovidannia na urokakh z predmetiv dukhovno-moralnoho spriamuvannia [Ensuring freedom of conscience and religion in Ukraine during lessons on spiritually-moral subjects]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, (5). https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/2183/ (in Ukrainian)
7. Kryshmarel, V. Yu., & Nikolskyi, Ye. V. (2024). Metodolohichni zasady shchodo doslidzhennia relihieznavchoi kompetentnosti ta hramotnosti z ohliadu na suchasnu osvitniu systemu Ukrainy [Methodological principles for studying religious studies competence and literacy in view of the modern Ukrainian educational system]. *Kulturologichnyi Almanakh*, (2), 4–11. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.1 (in Ukrainian)
8. Lomachynska, I., & Lomachynskyi, B. (2020). Informatsiina kultura pedahoha v systemi relihiieznavchoi osvity [Information culture of teacher in the system of religious education]. *Osvitolohichnyi dyskurs, 31*(4), 1–14. https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.4.1 (in Ukrainian)
9. Nazarenko, Yu. (2019). Dukhovno-relihiini tsinnosti v svitskomu osvitnomu prostori Ukrainy: Istorychnyi aspekt (Relihiia i osvita v Ukraini: Istorychnyi aspekt) [Spiritual and religious values in the secular educational space of Ukraine: Historical aspect (Religion and education in Ukraine: Historical aspect)]. *Visnyk*

Kharkivskoho Natsionalnoho Pedahohichnoho Universytetu imeni H. S. Skovorody. Filosofiia, 2(46), 73–84. https://doi.org/10.5281/zenodo.58725 (in Ukrainian)

10. Pometun, O. (2015). Realizatsiia kompentnisnoho i diialnisnoho pidkhodiv u suchasnomu pidruchnyku istorii [The implementation of the competence-based and the activity-based approaches in a modern textbook on history]. *Ukrainian Educational Journal*, (2), 146–157. https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/76 (in Ukrainian)
11. Prothero, S. (2009). *Religious Literacy: What Every American Needs to Know–And Doesn't*. Harper Collins. https://books.google.com.ua/books/about/Religious_Literacy.html?id=G46CxhgQw8UC&redir_esc=y
12. Zdioruk, S. I., & Tokman, V. V. (2023). *Derzhavno-tserkovni ta suspilno-relihiini vidnosyny v umovakh viiny Rosii proty Ukrainy: Analitychna dopovid* [State-church and socio-religious relations in the conditions of Russia's war against Ukraine: Analytical report]. Natsionalnyi Instytut Stratehichnykh Doslidzhen. https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.07 (in Ukrainian)